

İMGELERİN, DÜŞLERİN, VE TARİHİN BULUŞTUĞU KENTLER

Prof. Dr. Tanju İNAL
Bilkent Üniversitesi,

Abstract

Venice, the principle location of the novel, Resimli Dünya- Les Turbans de Venise, provides many evocations of Istanbul in which the main character of the story, Kamil Uzman, is haunted by his wanderings in the ancient republic of Serenissima.

The visions of two cities are juxtaposed and this retired professor's wandering along the path of Gentile Belline, the painter of Sultan Mehmed II, brings forth multiple visual, gustatory and olfactory sensations and dreams that allow Kamil Uzman to find Istanbul in Venice.

Keywords : *düş, imge, tarih, kent, sevgili, Paris, Venedik, İstanbul,.*

Nedim Gürsel'in, İstanbul sevgisi ile dolu Nazım Hikmet'ten alıntılacağı şu sözlerle konuşmama başlamak istiyorum: İki şey var, "ölümle unutulur ancak: annemizin ve kentimizin yüzü". Bu iki imge gerçekten de pek çok kişinin belleğinde yoğun bir yer tutar. Duyuların ve duygusal dünyaların ayrılmaz parçaları olur. Gerçekten de çok çağrışımlı, bu iki asal imge, hiç kopmamacasına belleklere yapışır. Kimi zaman da saplantılara dönüşür, bağımlılık yapar.

Bu imgeler ve izdüşümleri, N.Gürsel'in, gezi yazıları olsun, deneme ve romanları olsun, tüm yapıtlarının asal yapısını oluşturur. Acısıyla, tatlısıyla, annenin anılarda kalan ve ara ara ortaya çıkan, ama göz kapaklarının içinde korunaklı bir yerde hiç kaybolmayan sureti, ve bir anne sevgisiyle kucakladığı İstanbul imgesi, adına bağımlılık ya da saplantı diyelim, her zaman vardır. Abartmadan söyleyelim: İstanbul bir kadındır. Dahası, İstanbul bir sevgili,

tapılması sevilen bir annedir. İstanbul'a duyulan özlem, zaman zaman "sevgililer sevgilisi", "sevgililer sultanı" anneye duyulan özlemlerle birleşir, onunla özdeşleşir. Ve İstanbul bir prima donna olur.

Yazın dünyasında, kimi yazarca, "kentler" erkeksi, "şehirler" dişi olarak algılsa da (Kılıçbay 1990: 28-30) İstanbul, N.Gürsel'in dünyasında dişi bir kimlikle sunulur. Dişi kent İstanbul, düşlerde yatan, gece gündüz sevgiyle anılan, anımsanan, kimi zaman bir sevgili, kimi zaman koruyucu bir annedir.

Bir Avuç Dünya ve Seyir Defteri'ni ele aldığım ve dünya kentlerine yaptığı yolculuklarını değerlendirdiğim bir yazıda, Gürsel'in bir sevgili olarak algıladığı İstanbul'dan ve sevgili annesinden nasıl yoğun bir hüznle ayrılıp uzaklara gittiğine ve ayrılığı süresince nasıl bir özlemlerle bir kentten ötekine hüznü yolculuklar yaptığına değinmiştim. (Frankofoni 2004: 339-347)

Bu kez, Gürsel'in *İlk Kadın, İzler ve Gölgeleler, Resimli Dünya ve Paris Yazıları*'ndan hareketle bu özlemin, satır aralarında nasıl imgesel bir görüntü ve bir "Life Motive" olarak yazıya döküldüğünü anlatmak istiyorum. Bunu yaparken de, yine Nazım Hikmet'ten bir alıntı yapacağım. Nazım Hikmet şöyle demişti: "Kimi insan otların, kimi insan balıkların çeşidini bilir, ben ayrılıkların / Kimi insan ezbere sayar yıldızların adını, ben hasretlerin/".

N.Gürsel yıllardır Paris'te İstanbul'u, İstanbul'da Paris'i yaşıyor. İki kent, iki sevgili arasında bölünüyor. Bu, belki de yaşamın bir diyalektikidir. Hüznü tad alıyor, tad aldıkça hüznü tadıyor.

Doğrusu Gürsel, doğma büyüme İstanbul'lu da değil. Lise yıllarına gelinceye dek başka bir kentte yaşamış: Balıkesir'de. Lise yıllarıyla başlamış İstanbul sevgisi. İlk yıllarda bu sevgi hiç de güçlü değil. Bu yıllara, İstanbul yalnızlığına ve anne özlemine, *İlk Kadın*' da şairce değinir.

O yıllar, İstanbul'a evinden, annesinden kopup getirilişin acılarıyla dolu. İzlenimlerime göre, Gürsel İstanbul'a gitmemiş, götürülmüştür. Yalvarışları, yakarışları bu izlenimlerimi doğruluyor. "Bahçede top oynarken aranızda olmayacağım, İstanbul'a gidiyorum ben İstanbul'aaa! İstanbul'a götürülüyorum". (Gürsel 2004: 95 Acı bir anı. Belleğinde kalan İstanbul, renksiz, dipsiz ve koyu karanlık bir yerdir. Sularla çevrili İstanbul, kocaman bir deniz canavarı olmuş ve onu karşılamıştır. İçini tuhaf bir eziklik, güçlü bir özlem duygusu kaplamıştır. *Bahçesi ile dut ağacının gölgesinden ibaret olan yaşamının mutluluğu her an gözünün önünde, düşlerindedir.* (Gürsel: 2005: 95)

İstanbul, alevli rüzgârların estiği bir gayya kuyusudur. N.Gürsel korkular içinde, güvensiz bir istakoz gibi bir yerlere saklanır. Varolmanın dayanılmaz hafifliğini duyumsar durur. Bulantı, tiksinti ve yalnızlık duyguları içinde içi burkudur. Önceleri Anadolu'da bir kışlaya benzettiği Galatasaray Lisesi'nin duvarlarının ötesindeki dünya korkutur onu. Duvarların ötesini *bataklık* olarak algılar.

Oysa Yahya Kemal, İstanbul'a sevgiyle seslenirken, "*baktım, konuşurken daha bir kerre güzeldin*", demişti. N.Gürsel ise sonradan sonraya benzer şeyler söyleyecektir. Bu canavar kenti, yaşadıkça sevilen bir sevgiliye benzetecektir. Zaman değişir, biz de içinde değişiriz. İyi ki de öyle olur. Bu genel gerçek, N. Gürsel için de böyle.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın benzetmesini anımsıyorum. Nedim Gürsel de onun gibi, İstanbul'u bir kadın gibi sevecek, hem de her haline, her hususiyetine ayrı bir dikkatle, çıldırması sevecektir. Sonunda da bu sevgi tutkulu bir aşka dönüşecektir.

N.Gürsel gurbet yalnızlığında, Alaeddin'in Lambasını yakarmışçasına, Brüksel'de, Strasbourg'da, Basel'de, Prag'da otel odasında İstanbul'dan uzanan imgelerle sarmaş dolaş olacaktır (Gürsel 1995: 131). Dolıştığı tüm kentlerin fiziksel uzantılarını düşsel bir İstanbul imgesi ile iç içe sunacaktır.

Paris'e her gelişinde, Çukurova'nın havasını, Toroslar'daki kekik kokusunu özlemle soluyan Yaşar Kemal gibi, o da, imgesel bir İstanbul yaratacaktır. İstanbul, hep anılan, hep düşlenen bir uzam olacaktır. Yıllar içinde N.Gürsel gerçekten de Paris'e, ıslıl ıslıl bulduğu kimi Avrupa kentlerine sevecen gözlerle bakacak, onlarla uyumlu bir birliktelik kuracaktır. O da Hemingway gibi Paris'i zaman zaman bir şenlik olarak kutsayacaktır. Cesar Vallejo, Neruda, Vassilikos gibi içinde hep Paris tutkusunu yaşatacaktır. Bunu yaparken her yerde: Paris'te, Brüksel'de, Basel'de, Prag'da İstanbul nostaljyası ona eşlik edecektir

Zaman geçmiş, N.Gürsel de zaman içinde değişmiştir. İstanbul artık sevimli ve sevgili bir kenttir. İstanbul'un topografyası bir kutsal imgeler yumağıdır. İstanbul, kalbinin orta yerinde aziz bir nostaljidir. İstanbul nostaljyası Ü. Y. Oğuzcan'ın şu dizelerini anımsatıyor ister istemez: "*Bir yanda o, bir yanda ben, ortada İstanbul / İnsan bir kere sevmeye görsün, anladım / Nereye gidersen git, orada İstanbul.*"

Tanpınar, *Beş Şehir*'de, “bir İstanbullunun gündelik hayatında bulunduğu yerden İstanbul'un bir başka tarafının özlenmesinin çok “tabii” olduğunu, İstanbul'un ani özlenişinin çok değişik, birbirine benzemeyen anıları canlandırdığını ve değişik ruh hallerinden bir gül gibi yaprak yaprak açılan İstanbul'lar” doğduğunu yazmıştı (Tanpınar 1976: 15-16). N.Gürsel de yaprak yaprak açılan bir İstanbul mitologyasını okurlarına sunuyor. İstanbul mitologyası bir sözcükten, bir sestem, bir kokudan, bir tablodan, bir aynadan doğuyor. İmgelem ona zevkle eşlik ediyor.

Paris'te Figuer Sokağı'ndaki evinin odasına, Bebek'teki odasının yansıması dolar. Boğaz'ın sabah ışığında kıpırdayan mavi suları, yeşil, erguvan ve laciverte dönüşür.

N. Gürsel'i, Fransızcadan yaptığı tek çeviri olan *Ölüme Yolculuk* kitabının yazarına, Jorge Semprun'e benzetiyorum. Durmaksızın yinelenen imgeler, üretici bir bellek, kültürel bir derinlik, imgelemsel çağrışımlar ve ivmesi giderek artan bir çark düşünelim. Ve soralım: bu çarkın içinde neler var? Bilinçaltına itilmiş sevgi ve tutkular, bir yerde birikmiş fotoğraflar, bitmez tükenmez nostaljiler var. Düş ve gerçek, bu malzemeyi koruyor ve kolluyor. Bu çark, düşselin gücü ile İstanbul'u renk renk boyuyor. Bu malzeme, odak noktaları İstanbul olan *Resimli Dünya* ve *Boğazkesen*'i kurguluyor.

Gezgin şövalye Nedim Gürsel, İstanbul gezilerine az mı çıkmıştı? Düşlerin efendisi, N.Gürsel, Bizans sularında az mı yelken açmıştı? Sonuna dek kraliçenin emrinde ve hizmetinde olan soylu aşık, Ayasofya'yı, Rumeli Hisarı'nı bir malikane olarak seçmemiş miydi? Şövalye, hisarlardan seyretmemiş miydi düşler kenti İstanbul'u ve mırıldanmamış mıydı Y.Kemal'in şu dizelerini: “Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul / Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer / Ömrüm oldukça, gönül tahtuma keyfince kurul / Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer”.

Yine o gezgin şövalye, Anadolu Hisarı'ndan Rumeli Hisarı'na bakarken şekillenen romanını kurgularken, Sultan Mehmed'in İstanbul'u ele geçirme tutkusunu *post-modern bir anlatı içinde anlatı* biçiminde yazmamış mıydı?

Bir destansı anlatı olarak gördüğüm *Boğazkesen*'i ve diğer yapıtlarını sunumuma bir giriş olarak burada bir kenara bırakarak, iki kentin –Venedik ve İstanbul- öyküsü olan *Resimli Dünya*'ya giriyorum.

Sunumun giriş bölümünde vurguladığım gibi, ancak ölümle unutulmuş iki yüz, kent ve annenin yüzü, *Resimli Dünya*'da roman baş kişisi Kamil Uzman

tarafından sıklıkla anımsanır. Venedik ve İstanbul, onbeşinci yüzyıl, (Venedik, Rönesans sanatının egemen olduğu bir kent; İstanbul, Bizanslılardan sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından ele geçirilmesiyle siyasal ve askeri alanda önem kazanan bir kent) ve şimdiki zaman çizgisinde, anıların, düşlerin ve duyumsamaların bileşiminde özlemlerle kutsanır. Nedim Gürsel, yoğun bir İstanbul nostaljisiyle bu kez roman kahramanı emekli sanat tarihi profesörü Kamil Uzman aracılığıyla iki sevgili kent arasında imge ve anılarını paylaşır.

Venedik, yıllar sonra kavuşulan soylu ve erdemli eski bir sevgili; (Gürsel 2004:15) İstanbul ise özlemlerle düşlenen ikinci bir sevgilidir. İki sevgili arasında bölünmüş, iki kentle olan bağı ele aldığı romanın giriş sayfalarında Nedim Gürsel, önce İstanbul'a dönüp seslenir: “*yazıma orada başladığım için.*” Sonra da Venedik’e: “*orada öleyazdığı için.*” Roman baş kişisinin dışa vurumları, sunumun giriş bölümünde, daha çok gezi notlarından derlediğim N. Gürsel’in özlemleri ve anne sevgisiyle eş değerdedir.

Betimlemeleri yapılan İstanbul ve Venedik, değişimli olarak ulaşılmış düşlenen birer sevgilidir. Özellikle İstanbul’da anımsanan coşku dolu günleri, anne özlemi ve sevgisi bütünler. Kamil Uzman, annenin sevimli görüntüsünü çocukken “başucuna gelen bir yüz” olarak duyumsar: “*Karanlıkta ışıdı yüz, yaklaşmış üzerinde durdu*” (Gürsel 2004: 45).

Romanda ana uzam “*Serenissima Cumhuriyeti*”nin huzur veren kenti Venedik’tir. Venedik, Kamil Uzman için bir tutkudur. Bir huzur limanı olarak algıladığı çalışma ve araştırmaları için, gizemli Venedik şiir dolu bir kaynaktır. Venedik, düşlerin ustası Kamil Uzman’a kitaplıklarını, gizemli saraylarının kapılarını açan ışıklı bir kenttir. Venedik, özellikle, İstanbul fatihi Sultan Mehmed’in portresini yapan Bellini’nin ülkesidir.

İki kent arasındaki benzerlikler çarpıcıdır. İkisi de sular kentidir. İkisi de savaşların yapıldığı, sanatların kutsandığı, büyü ve çekici kentlerdir. İkisi de Doğu limanlarından kenevir, baharat, ipek, ve cariyeler taşıyan gemilerin uğrak yeridir.

İki kent arasında, kültürel ve tarihsel dokular kısılcığında salınan anlatıcının bilinçaltında bir patlama, ve bunun sonucu, anlatıda bir bölünme olur. İkili ve dengeli bir bölünme. Bu bölünmeyi İstanbul’la ilgili anılar ve içsel yolculuklar doldurur. Anlatıcı, belirsiz ve zamansız bir edimle Ayasofya’ya doğru, melekler eşliğinde kanatlanmalıdır. Rüzgara kapılmalıdır (Gürsel 2004: 87). Rüzgar yoksa, yerlere kapanıp yalvarmalıdır. Rüzgardan kendisini alıp

götürmesini, Boğaz'ın kıyılarına tesbih tanesi gibi serpiştirilmiş kahvelere, Boğaz'a, Boğaz'daki penceresi açık evine bırakmasını diler. Kamil Uzman'ın küf kokulu, karanlık ve kapalı odasında, lambası, ilahi bir gizil güçle yanar. Lambanın ışığında beyaz kağıtlar üzerinde, İstanbul'un topoğrafyası şekillenir. İstanbul, kubbeleriyle, gökyüzünü delen tanrısal minareleriyle odasındadır. İstanbul'un sureti aklını çelmiştir. Gitmelidir. Gizemli Nadja'nın ardından gitmelidir. Nadja güzel ve çekicidir. Bu, bir davettir.

Anlatıcı, Grand Turco'nun resmini yapmak üzere, Sultanlar sultanı Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'a davet edilen Bellini'nin dönemine, zihinsel bir yolculuk yapar. Buradan başlayarak, Bellini'nin gözünden, İstanbul-Venedik tablosunun fotoğraflarını çekmeye başlar. Kareler, ayrıntılar, betimlemeler aynı fotoğrafın içine yerleştirilir. Venedik'le ilgili imgeler, düşlenen fantastik kent İstanbul'a göndermeler, bölümler halinde içiçe girer. Venedik- İstanbul arasında yapılan düşsel ve gerçek yolculuklar, bu yolculuklardan arta kalanlar, duyumsamalar, türlü dışavurumlar anlatıyı süsler.

Venedik ve İstanbul'un tarihsel kesişme noktalarından, Bellini'nin İstanbul yolculuğundan, Kamil Uzman'ın Venedikle ilgili gözlemlerinden söz etmek gerekirse, öncelikle, “gelmiş geçmiş kentlerin en güzeli”, tarihle en dolu olanı, Venedik tablosu karşımıza çıkar. O, Adriyatik'in kraliçesi, aşıklar ve festivaller kentidir. Venedik, benzersiz renk şölenleri sunan, pırıl pırıl mozaiklerin, freskoların kentidir (Gürsel 2004:172). Venedik, “*Bellini'nin, yaratıcı dehasını borçlu olduğu bir kenttir*” (Gürsel 2004:183). İstanbul, büyük bir siyasal, askeri güç haline gelip Avrupa'da hem ürkeklik, hem hayranlık uyandıran Osmanlıların, Sultanların, Sultanlar Sultanı Fatih Sultan Mehmed'in, kavuklu, sarıklı padişahların egemenliklerini, saltanatlarını sürdürdükleri, büyü, gizemli bir kenttir.

İstanbul yolculuğunda Bellini, İstanbul'u düşler. İstanbul'u, sarayında sefalar süren sultanların sultanına değgin öyküleri, haremelerde geçen olayları biraz korkarak, biraz da merakla gemicilerden dinler. Ve, Bellini gemiye biner. İstanbul'a doğru dümen kırar. Yol boyunca edinilen izlenimler giderek değişime uğrar. Savaş öykülerinden kaynaklanan olumsuzlamalar ruhunu ve bedenini yavaş yavaş zorlar. Adını ilk kez Bizans imparatoru VII. İoannes'in Venedik ziyareti sırasında duymuş, ve imparatoru karşılamak için hazırlanan tören boyunca İstanbul'u düşlemiştir (Gürsel 2004: 177).

Gemideki, yeni yerler keşfetme meraklısı delikanlıdan, “*İstanbul'un altın kubbeli, sırça köşklü, mavi denizli bir masal kenti*” , en görkemli kiliselerin, en

kalabalık çarşıların, en güzel bahçelerin kenti olduğunu öğrenir (Gürsel 2004: 179). İstanbul'a, sisleri yara yara yaklaşan gemi yolculuğu anlatısı, Kamil Uzman'ın aklına düşen İstanbul imgesi ile örtüştür.

Kamil Uzman, XV. yüzyılın masalsı kenti Venedik kadar gizemli ve çekici bulduğu İstanbul'a gözlerini çevirir. Öğrencilik yıllarında, Fransa'da, özlediği ve hasretinden kıvrandığı İstanbul'u "sere serpe" yatan bir sevgili olarak hayal eder. İstanbul onu sabırla bekleyen "sadık bir sevgilidir" (Gürsel 2004: 189). Burada anlatısal karmaşalar iç içedir. Zaman değişmiş, gerçekler ortaya çıkmakta gecikmemiştir. Sevgiliden kötü haberler gelmeye başlar. Sevgililer sevgilisi allanıp pullanıp "yaşlı bir kokonaya dönüşmüştür" (Gürsel 2004: 189). Arkitektura adına yapılar yükselmiş, enine boyuna büyümüştür sevgili kent. Kentin yeri göğü inleyen tılsımlı yapısı bozulmuştur. Varsın bozulsun! İyi ki umut var, ruhuna eşlik eden. İstanbul bitmez; İstanbul tükenmez. İsterse İstanbul'un lirizmi bitsin, ama aşkı bitmesin! Bitmez de. Fatih Sultan Mehmed gibi, o da İstanbul'a aşiktir. İstanbul'un kurşun kubbeleri, ince uzun minareleri, sisi delen sarı ışığıyla Beyazıt kulesi, Sultan Ahmet camii, Ayasofya, Haliç gözündeki canlanmıştır. İstanbul aşkı onu Venedik'ten belki de bir miktar soğutmuştur.

Öyleyse Venedik şimdi onun için gerçekten nedir? Venedik, "konukseverlikten nasibini almamış ruhsuz insanların," şimdi içinde hayaletlerin dolaştığı sarayların kentidir (Gürsel 2004: 143). Kentin bildik kırmızı rengi kaybolmuş, kar, yağmur, rutubet her yere boz bir perde çekmiştir. Kamil Uzman'ın Venedik'te geçireceği günler, soğuk, yağmurlu, rutubetli bir mevsime denk düşmüştür (Gürsel 2004: 147). Işıklarını oldukça kısmış olan güneş, mevsimsel koşullar nedeniyle "kar toplamakta"dır. Bir zamanların masalsı kenti, güneşle mavinin tüm güzellikleriyle özdeşleştirdiğimiz kent, Kamil Uzman'ın, yani anlatıcının olumsuz değerlendirme ve nitelendirmeleriyle ya "sudan çıkmış boz bir heyula" (Gürsel 2004: 49) ya gece "bataklıkta yatan kör bir canavar, kapalı pencerelerinden ışık sızmayan sessiz bir gemiye" benzetilmiştir (Gürsel 2004: 87). Boz perdenin ve kanal seviyesinin altında kalan barınağında, tehditkar kanal ve köprüler arasında sıkışıp kalmıştır. İç sıkıntıları çekmektedir. Bu sıkıntılar, Bellini'nin, İstanbul yolculuğunda kentlini kuşatılma öykülerini dinlerken duyduğu sıkıntıları, zaman zaman duyduğu karabasanları, dünya imparatoru olma hayalleri kuran Grand Turco'nun sarayına kabul edilme düşüncesinin verdiği dehşeti animasatır.

Kamil Uzman, okul yalnızlığına benzer bir yalnızlığı şimdi Venedik'te yaşamaktadır ama orda, bodrum katında duyduğu o korkunç boğulma duygusunu İstanbul'da hiçbir zaman yaşamadığını düşünür. Nedenlerini düşünür.

Venedik'in İstanbul'dan farkı, kendi kendini tehdit eden bir kent olması, karayla bağının olmaması, sokaklarının darlığı ve en önemlisi de, tarihin tılsımlı, büyüleyici kentinin terkedilmiş saraylarının eski görkemini yitirmiş olmalarıdır..

Oysa, zaman zaman çirkin yapılaşma nedeni ile, Uzman'ın “*düştü*” dediği İstanbul, Asya'dan Avrupa'ya, bir denizden bir başka denize dek uzamış, genişlemiştir. Bu genişlik duygusu ile bir hayalden ötekine, bir düşten bir anıya, kıyılarında, tepelerinde manzara resimleri yaptığı İstanbul'a (Gürsel 2004: 233), Boğaz kıyılarına, Üsküdar kıyılarına uzanır.

İşitsel, kokusal uyarıcılar da Kamil Uzman'ın, geçmişi ve içinde bulunulan anı eş zamanlı olarak yaşamasına, duyumsamasına neden olur. İstanbul düşlerinde, “vakti kerahatin” anason kokusu, onu Bebek sırtlarından alıp Sulukule'ye götürür. Şimdi Venedik'te *Spagetti alle Vongole* ile yudumladığı şarapta bu tadı bulur (Gürsel 2004: 85). Venedik'te renk değiştiren sular (Gürsel 2004: 76), koyu yeşilden laciverde, erguvan rengine dönüşen sular onu alır Anadolu Hisarına, gün batımını seyrettiği akşam saatlerine götürür. Martıların beraber cumbalı evler, yosunlu rıhtımlar üzerinden uçarak bir Venedik'e, bir İstanbul'a düşsel yolculuklarını yapar.

Venedik semalarından öbek öbek geçen bulutlar bile İstanbul'dan bir kesit olarak canlanır belleğinde. Beyaz kümeler halinde Rialto köprüsü üzerinden geçen bulutlarla, İstanbul'lu hallaçların attıkları pamuklar arasında benzerlikler bulur.

Sadece şarapla değil, Venedik'e geldiğinden beri içme alışkanlığı edindiği Cappuccino tadında bile çocukluğunun rengarenk kavanozlarını, türlü çeşitli peynirlerini, mutfakta fokurdayarak kaynayan çaydanlığı, Bebek'te, evindeki tadı damağında kahvaltılarını düşler. Tatlar, kokular, renkler, çağrışımlar, anılarla İstanbul, renk cümbüşü, dinmeyen bir uğultu olup, belleğinde devinip duran bir kente (Gürsel 2004: 158) dönüşür. O zaman İstanbul özlemi dayanılmaz olduğunda, yaktığı toscani pürosunun dumanından, Ümit Yaşar benzetmesi ile hep bir “ İstanbul dumanı” çıkarır durur sanki. Dumanın halkalarına Boğazdan geçen bir geminin hayali (Gürsel 2004: 286)

ya da edebiyat dersinden aklında kalan dizeler takılır: “İstanbul bahar içindeydi, gönüller sevda içinde” (Gürsel: 2005: 95).

Düşlerde İstanbul bahar içindedir. Oysa romanda Venedik karanlıklar içinde.

Venedik’in kurşuni, sisli havası, insanları, parlak ışıklı bir gelecek sunmamıştır Kamil Uzman’a. Bir eski sevgiliye kavuşur gibi sokaklarına, kütüphanelerine, müzelerine çöşku ile koştuğu Venedik’te heyecanlarına yenik düşmüş, kütüphaneci kız Lucia’yı “karanlık dünyasının tek ışığı”nı (Gürsel 2004: 300) beklemekten yorulmuştur. Oysa karnavalda taksim diye ona bir beyaz eldiven, bir beyaz yuvarlak melek maskesi” (Gürsel 2004: 300) almıştır. Lucia hiçbir zaman gelememiştir. Kamil Uzman, maskeler ormanına benzettiği “karanlık bir ormanda” (Gürsel 2004:312) ormandaymışçasına zorla yürüdüğü Venedik sokaklarında tanıştığı küçük fahişenin arkadaşları tarafından öldürülmüştür.

Ölüm kaçınılmaz olmuştur, zira daha ilk günde, kitabın ilk sayfalarında sözünü ettiği “*kara tabutlar gibi bekleyen*” (Gürsel 2004: 20) siyaha boyanmış gondollar ülkesidir Venedik. Gondolcular da siyah pelerinli hayaletlerdir. Venedik’te ölüm hep peşinde olmuştur. Santa Lucia İstasyonunda başlayan Venedik günleri ölümle son bulmuştur. Efsane aşkların Venedik’i, efsane ölümlerin de kenti olmuştur.

Kamil Uzman, şimdi kanallar arasından akan mürekkep renkli sulara denk düşen Mozart’ın Requiem’i eşliğinde karşı kıyıları, *Resimli Dünya’ya*, meslek yaşamı boyunca tutkuyla araştırdığı Bellini’lerin, Jacopo’nun, Gentile’nin, Guavanni’nin, damat Montega’nın bulunduğu ölüm kıyısına doğru yolculuğa çıkmıştır.

Resimli Dünya, Santa Croce, Piazzale Roma, Battaglia Belloni, Pollazo Sorenzo, San Marco alanlarında; Rialto, Scalzi, Akademia Köprüleri çevresinde, Marciana Kitaplığı, Correr Müzesi, San Marco’nun İstanbul’dan getirilmiş bronz at heykelleri arasında, Giudecca kanalında, San Zaccaria Kilisesinin resim röproduksiyonlarının renk cümbüşü içinde sanatsal tutku adına yapılmış olan gerçek gezilerin bir anlatısı, daha de ötesi Bellini’nin İstanbul yolculuğunun da bu gezintiler içine yedirilmisi ile, anlatı içinde anlatının yer aldığı bir romandır.

Resimli Dünya Kamil Uzman’ın, Gentile ustanın, Paolo Veneziano, Andrea Vendromi’nin, Tiziano’nun ve özellikle de Canaletto’nun renkli

dünyası arasında Venedik kentine, lise son sınıfta Victor Hugo'nun Lucrece Borgia'sını (Gürsel 2004: 302) öğrenci temsili olarak izlerken Venedik Cumhuriyeti'ne, daha lise çağlarında yaptığı düşsel, ama en önemlisi de İstanbul'a, Venedik'te araştırma yaparken Boğazın iki kıyısındaki anılarına, çocukluğuna, gençliğine yaptığı içsel ve düşsel yolculukların romanıdır.

Nedim Gürsel'i okurken "uzam ve zaman" tasarım ustası Michel Butor'u; *Venedik'te Ölüm yazarı*, Thomas Mann'ı anmamak mümkün değil. Ne mutlu ki, bizim de bu ustalar katına koyabileceğimiz Nedim Gürsel'imiz var.

Şimdi, bitirirken, Nedim Gürsel için son bir söz, son bir soru: Nedim Gürsel'in İstanbul özlemi ne zaman son bulacaktır? Ne zaman Gürsel, Nazım gibi "*hasretlik cana yetti, pes, diyecektir.*" Bilmiyorum. Bizler, onun dolaşacağı daha çok yerlerle ilgili çok güzel şeyler okuyacağız. Kuşkusuz, Gürsel yine İstanbul hasreti, İstanbul vuslatı arasında dolaşacak bu bir avuç dünya'yı. Ama şu var ki, bu yazılarını İstanbul hasreti hep "*delik deşik*" edecektir.

Nedim Gürsel'in bir bedeni orda, o gezilen yerde, bir bedeni de orda, o İlk Kadın'da, o ilk sevgilide, o sevgilinin tarihsel geçmişinde, Lygos'ta, Byzantion'da, Neo-Roma'da, Dar-ı Saadet'te, Dar-ı Devlet-i Aliye'de, ama tek bir ad ile, her zaman İstanbul'da olacaktır.

Kaynakça

Gürsel, Nedim (2004) *Resimli Dünya*, Doğan Kitapçılık, İstanbul (8. baskı).

----- (1995) *Paris Yazıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

----- (1990) *Uzun Sürmüş Bir Yaz*, Can Yayınları, İstanbul.

----- (1980) *Un long été à İstanbul*, Gallimard, Paris.

----- (1997) *Bir Avuç Dünya*, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

----- (2005) *İzler ve Gölgeler*, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

Çeri, Bahriye (2001) *Tarih ve Roman* Can Yayınları, İstanbul.

Ecevit, Yıldız (2001) *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.

Kılıçbay, M. Ali – *Dişi Şehirler, Erkek Kentler*, Sanat Dünyamız: sayı. 41, 1990, İstanbul]

Frankofoni (2004) sayı 16, Hacette Üniversitesi FDE, Ankara.

Tanpınar A.H. (1976) *Beş Şehir*, Dergah, İstanbul.